

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

**ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ**

ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ

НАУКОВІ СТУДІЇ

ВИПУСК 13

МИКОЛАЇВ – 2014

Засновники видання:

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Інститут української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського Національної академії наук України

Видання засновано у 2008 р.

Свідоцтва про державну реєстрацію серія КВ № 14511-3482Р видано Міністерством юстиції України від 15.09.2008; серія КВ № 15567-4039ПР видано Міністерством юстиції України від 07.07.2009.

Збірник друкується як фахове видання, згідно з рекомендаціями ВАК (бюлетень № 1-05/2 від 10.03.2010)

Адреса редколегії:

вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003

Тел.: (0512) 76-55-99,
(050) 820-57-26,

факс: (0552) 46-51-94,
E-mail: avi@kma.mk.ua,
e.sinkevych@gmail.com

Головний редактор:

Сінкевич Євген Григорович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, директор науково-дослідного інституту «Полоністики» Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв)

Редакційна рада:

Клименко Леонід Павлович – доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Беглиця Володимир Петрович – доктор наук з державного управління, доцент, проректор з наукової роботи Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Маврін Олександр Олександрович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України (м. Київ);

Смолінський Александер – доктор історичних наук (dr hab.), професор Інституту історії та архівознавства Університету імені Миколая Коперніка в Торуні (Польща);

Срогосш Тадеуш – доктор історичних наук (dr hab.), професор, завідувач кафедри методології історії та історіографії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові (Польща).

Редакційна колегія:

Багмет Михайло Олександрович – доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з науково-педагогічної роботи та питань розвитку, завідувач кафедри державної політики та менеджменту Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Колісниченко Анатолій Іванович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Котляр Юрій Вадимович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Тригуб Петро Микитович – доктор історичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили (м. Миколаїв);

Сінкевич Ірина Юрївна – заступник начальника відділу використання інформації документів Державного архіву Херсонської області – *відповідальний секретар редколегії наукового фахового збірника «Історичний архів. Наукові студії»*.

Рекомендовано до друку:

рішенням вченої ради Чорноморського державного університету імені Петра Могили від 03.08.2014, протокол № 11

рішенням вченої ради Інституту української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського Національної академії наук України від 04.07.2014, протокол № 4

I 90

Історичний архів. Наукові студії : Збірник наукових праць. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – Вип. 13. – 224 с.

Збірник містить публікації історичних джерел, джерелознавчих та історіографічних досліджень, статей з актуальних проблем історії України та всесвітньої історії, міжнародних відносин, історії історичної науки, рецензії, повідомлення про наукові події та заходи.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська.

Редколегія публікує матеріали, не завжди поділяючи погляди їх авторів, зберігає стиль матеріалів, залишає за собою право скорочувати та редагувати тексти. Автор несе відповідальність за зміст статті, достовірність фактів, цитат, дат тощо. Друковані в інших виданнях матеріали до розгляду не приймаються. При передруку публікацій посилання на «Історичний архів. Наукові студії» обов'язкове.

ISSN 2077-5709

© ЧДУ ім. Петра Могили, 2014

© Автори статей, 2014

ЗМІСТ

ВІТЧИЗНЯНА ТА ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Баликін І. І. (Донецьк) Національна політика у резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій та пленумів ЦК Комуністичної партії України (1943-1982 рр.).....	10
Верховцева І. Г. (Ізмаїл, Одеська обл.) Селянське самоврядування та земство в Росії (друга половина XIX – початок XX ст.).....	15
Водотика С. Г., Савенок Л. А. (Херсон) Зміни етнічної структури населення Херсонської області у другій половині XX століття.....	26
Дзюбан О. В. (Миколаїв) Меценатська діяльність фондів українських спортсменів.....	33
Калакура О. Я. (Київ) Депортації українців і поляків під виглядом «обміну населенням» (до 70-річчя Люблінської угоди).....	39
Калініченко К. С. (Черкаси) Патріотичні аспекти моральних та історичних цінностей українського козацтва.....	50
Коваль М. В. (Київ) Тираспольський укріплений район – заручник обставин (1941 р.).....	56
Малишев О. В. (Харків) Розвиток державної системи професійно-ремісничої освіти УСРР у період НЕПу (1921-1928 рр.).....	63
Мізгальський Єжи (Ченстохова, Польща) Реалізація царизмом інкорпораційної політики у XIX та перших роках XX ст. на прикладі Пйотрківської губернії.....	70
Мізгальська Магдалена (Варшава, Польща) Економічні, соціальні та національні умови в Західній Україні у другій половині XIX ст.....	78
Ніколаєва Т. М. (Київ) Доброчинність українського бізнесу в другій половині XIX – на початку XX ст. у розвитку початкової освіти.....	86
Срогош Тадеуш (Ченстохова, Польща) Боротьба політичних партій на сеймику Київського воєводства у Житомирі у 1786 році.....	95
Цецик Я. П. (Рівне) Вплив союзу руського народу на ускладнення російсько-сврейських взаємовідносин на Волині на початку XX ст.	103

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Господаренко О. В. (Миколаїв) Кафа і Тана в системі італійської міжнародної торгівлі XIII-XV ст.	111
Стройновський Анджей (Ченстохова, Польща) Торгівля з Росією в дискусії на Великому сеймі (1789 р.).....	117

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО. ІСТОРІОГРАФІЯ. МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Гетте Генрієтта (Кельн, Німеччина), Молотков Г. С. (Краснодар, Росія) З історії швейцарської колонізації Півдня Російської імперії.....	127
--	-----

Грибеник М. В. (Миколаїв) Політехнізація шкільної освіти у 1953-1964 рр. (за матеріалами періодичних видань Півдня України).....	137
Компанієнко О. В. (Черкаси) Шляхи вирішення проблем матеріального устаткування шкіл для працюючої молоді (1958-1964 рр.).....	143
Павельчик-Дура Каміла (Лодзь, Польща) Інтерновані українці в Польщі у 1920-х роках (за документами Державного архіву у Пйотркові Трибунальському)	148
Семененко М. Г. (Черкаси) Вплив хімізації сільського господарства УРСР наприкінці 50-х – 60-х років минулого століття на стан здоров'я сільського населення (історіографія проблеми).....	157
Ткачук А. І. (Херсон) Відображення постаті Богдана Хмельницького у сучасній польській історіографії.....	164
Шарін О. В. (Миколаїв) Соціально-економічний стан Півдня України у 60-х роках ХХ ст. (історіографія проблеми).....	169

ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

Бурім Д. В. (Київ) Українська еміграція в Німеччині міжвоєнного періоду в мемуарах сучасників: спогади Михайла Селешка в фондах архіву ОУН в Києві.....	176
Тригуб О. О. (Чернігів) Два документи про господарську діяльність представників роду Туманських у середині ХІХ ст.	193

РЕЦЕНЗІЇ І ПОВІДОМЛЕННЯ

Котляр Ю. В. (Миколаїв) Русини – нащадки Русі-України <i>Рецензія на колективну монографію: Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку (Київ, 2013).....</i>	200
Сінкевич Є. Г. (Миколаїв) Роздуми в слух	203

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СОДЕРЖАНИЕ

ОТЕЧЕСТВЕННАЯ И ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ

Балыкин И. И. (Донецк) Национальная политика в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК Коммунистической партии Украины (1943-1982 гг.)	10
Верховцева И. Г. (Измаил, Одесская обл.) Крестьянское самоуправление и земство в России (вторая половина XIX – начало XX в.)	15
Водотыка С. Г., Савенок Л. А. (Херсон) Изменение этнической структуры населения Херсонской области во второй половине XX века	26
Дзюбан О. В. (Николаев) Меценатская деятельность фондов украинских спортсменов	33
Калакура О. Я. (Киев) Депортации украинцев и поляков под видом «обмена населением» (к 70-летию Люблинского соглашения)	39
Калиниченко Е. С. (Черкассы) Патриотические аспекты нравственных и исторических ценностей украинского казачества	50
Коваль М. В. (Киев) Тираспольский укрепленный район – заложник обстоятельств (1941 г.)	56
Мальшев А. В. (Харьков) Развитие государственной системы профессионально-ремесленного образования СССР в период НЭПа (1921-1928 гг.)	63
Мизгальский Ежи (Ченстохова, Польша) Реализация царизмом инкорпорационной политики у XIX та перших роках XX ст. (на примере Пйотркой губернии)	70
Мизгальска Магдалена (Варшава, Польша) Экономические, социальные и национальные условия в Западной Украине во второй половине XIX в.	78
Николаева Т. М. (Киев) Благотворительность украинского бизнеса во второй половине XIX – начале XX в. в развитии начального образования	86
Срогош Тадеуш (Ченстохові, Польша) Борьба политических партий на сеймика Киевского воеводства в Житомире у 1786 году	95
Цецик Я. П. (Ровно) Влияние союза русского народа на осложнение российско-еврейских взаимоотношений на Волыни в начале XX в.	103

ИСТОРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Господаренко О. В. (Николаев) Кафа и Тана в системе итальянской международной торговли XIII-XV вв.	111
Стройновський Анджей (Ченстохові, Польша) Торговля с Россией в дискуссии на Большом Сейме (1789 г.)	117

**ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ. ИСТОРИОГРАФИЯ.
МЕТОДОЛОГИЯ. ИСТОРИЯ ИСТОРИЧЕСКОЙ НАУКИ**

Гётте Г. Л. (Кельн, Германия), Молотков Г. С. (Краснодар, Россия) Из истории швейцарской колонизации Юга Российской империи	127
Грибеник М. В. (Николаев) Политехнизация школьного образования в 1953-1964 гг. (по материалам периодических изданий Юга Украины)	137
Компаниенко А. В. (Черкасы) Пути решения проблем материального оборудования школ для работающей молодежи (1958-1964 гг.)	143
Павельчик-Дура Камила (Лодзи, Польша) Интернированные украинцы в Польше в 1920-х годах (по документам Государственного архива в Пётркове Трибунальском).....	148
Семененко Н. Г. (Черкасы) Влияние химизации сельского хозяйства УССР в конце 50-х – 60-х годах прошлого века на состояние здоровья сельского населения (историография проблемы)	157
Ткачук А. И. (Херсон) Отражение личности Богдана Хмельницкого в современной польской историографии.....	164
Шарин А. В. (Николаев) Социально-экономическое положение Юга Украины в 60-х годах XX в. (историография проблемы)	169

ДОКУМЕНТЫ И МАТЕРИАЛЫ

Бурим Д. В. (Киев) Украинская эмиграция в Германии межвоенного периода в мемуарах современников: воспоминания Михаила Селешко в фондах архива ООН в Киеве	176
Тригуб А. А. (Чернигов) Два документа о хозяйственной деятельности представителей рода Туманских в середине XIX в.	193

РЕЦЕНЗИИ И СООБЩЕНИЯ

Котляр Ю. В. (Николаев) Русины – потомки Руси-Украины	200
Синкевич Е. Г. (Николаев) Мысли в слух	203

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

CONTENTS

DOMESTIC AND WORLD HISTORY

Ivan Balykin (Donetsk) National policy in resolutions and decisions congresses, conferences and plenums of central committee of the communist party of Ukraine (1943-1982)	10
Iryna Verkhovtseva (Izmail, Odesa oblast) The peasants selfgovernment and the zemstvo in Russia (the second half of 19 th – the beginning of 20 th century).....	15
Serhiy Vodotyka, Ludmyla Savenok (Kherson) The changes in ethnical structure of Kherson region during the second half of XX century	26
Oksana Dzyuban (Mykolaiv) Charitable activity of Ukrainian sportsmen funds	33
Oleg Kalakura (Kyiv) Deportation of Ukrainians and Poles under the guise of a «population exchange» (the 70 th anniversary of Lublin agreement).....	39
Kate Kalinichenko (Cherkasy) Patriotic aspects of moral and historical values Ukrainian Cossacks	50
Mykhaylo Koval (Kyiv) Tyraspol fortified area – a prisoner of a situation (1941)	56
Alexander Malyshev (Kharkiv) Development state system of professional vocational education in Ukrainian SSR in a period of NEP (1921-1928)	63
Jerzy Mizgalski (Częstochowa, Poland) The realization of the incorporation policy by the tsarism in the early years of the twentieth century (based on the Piotrkow Guberniya example).....	70
Magdalena Mizgalska (Poland) The economic, social and national conditions in Western Ukraine in the second half of the nineteenth century.....	78
Tetyana Nikolayeva (Kyiv) Charitable Activities Of the Ukrainian Business in the second half of the 19 th century and in the beginning of the 20 th century in the development of primary education	86
Tadeusz Srogosz (Częstochowa, Poland) Struggle of political fractions to the regional council of Kiev voivodeship in Zhitomir in 1786	95
Yaroslav Tsetsyk (Rivne) The influence of the union of russian people on the complication of russian-jewish relations in Volyn region at the beginning of the 20 th century	103

HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS

Oksana Hospodarenko (Mykolaiv) Kaffa and Tana in the system of italian international trade in XIII – XV centuries	111
Andrzej Stroynovsky (Chenstohovi, Poland) Handel z rosją w dyskusji na sejmie wielkim (1789 r.).....	117

**SOURCE STUDY. HISTORIOGRAPHY. METHODOLOGY.
HISTORY OF HISTORICAL SCIENCE**

Henriette Götte (Cologne, Germany), Georgiy Molotkov (Krasnodar, Russia) The history of swiss colonization of the South Russian Empire.....	127
Maryna Grybenyk (Mykolaiv) Polytechnization of school education in 1953-1964 (using the materials of periodical issues of the South of Ukraine)	137
Kompaniyenko O. V. (Cherkasy) Ways of Logistics Solution of problems of schools for young workers (1958-1964)	143
Kamila Pawelczyk-Dura (Łodzi, Polska) Ukraińcy internowani w polsce w 1920 roku (w dokumentach Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim).....	148
Mykola Semenenko (Cherkasy) The impact of the use of chemicals in agriculture of USSR in the late 50 ^s – 60 ^s of last century on the health of the rural population (historiography of the problem)	157
Anna Tkachuk (Kherson, Ukraine) The image of the identity of Bohdan Khmelnytsky in modern polish historiography	164
Oleksandr Sharin (Mykolaiv) The socio-economic state of the South of Ukraine in the 60's of the 20 century (historiography of the problem)	169

DOCUMENTS AND MATERIALS

Dmytro Burim (Kyiv) Ukrainian emigration in the interwar Germany in the memoirs of contemporaries: memories of Mykhaylo Seleshko in the own archives in Kyiv	176
Oleksandr Tryhub (Chernihiv) Two documents about economic activities of the Tumansky family in the middle of nineteenth century	193

REVIEWS AND REPORTS

Yuriy Kotlyar (Mykolaiv) Rusyns – descendants of Rus-Ukraine.....	200
Yevgen Sinkevich (Mykolaiv) Thoughts in hearing	203

INFORMATION ABOUT AUTHORS